

Tilannekatsaus Kansalliskirjaston kestävyys- ja vastuullisuustyöhön

Susanna Eklund Kirjastoverkkopäivät 26.10.2023

Sisältö

- Kansalliskirjaston kestävyys- ja vastuullisuusvisio ja keskeiset keinot tavoitteiden saavuttamiseksi
- Miten visiota on lähdetty edistämään?
 - Kestävyysajattelu ja -osaaminen läpileikkaavaksi osaksi koko toimintaa työpajojen avulla
 - Kestävyys- ja vastuullisuusmittarit ja raportointi
 - Kansalliskirjaston hiilijalanjälki 2019
 - Green ICT
 - Vastuullisempi toimistoarki ja henkilöstön kompetenssi
 - Hankkeet ja palvelut
 - Verkostoituminen, mitä suomalaisen kirjastokentän ulkopuolella on käynnissä kestävyiden saralla?

Kestävyiden ja vastuullisuuden visio ja keinot sen toteuttamiseksi

Visio: Missä olemme 2030?

- **Olemme saavuttaneet hiilineutraaliuden**
- **Ekologinen kestävyys on kriteerinä mukana kaikessa toiminnassamme**
 - Hankinnat, kilpailutukset, palveluiden tuottaminen, arjen valinnat jne.
- **Tuotamme palvelut kestävästi**
 - Raportoimme säännöllisesti, avoimesti ja yhteismitallisesti
 - Palvelumme tukevat asiakkaidemme työtä kestävä kehityksen eteen
- Olemme aktiivisia KAM-kentän kestävä kehityksen teemoihin liittyvässä vuoropuhelussa
- Olemme organisaationa kestävä ja muutosmyönteinen
 - Tunnistamme ja muutamme kehittymistä haittaavia normeja
 - Tuemme henkilöstön ammatillista kasvua, urakehitystä ja työhyvinvointia
 - Tarjoamme merkityksellisyyden kokemuksen jokaiselle
 - Olemme yhdenvertaisia taustasta, sukupuolesta, tittelistä riippumatta

Miten pääsemme tavoitteeseen?

#1 Kehitämme toimintamme ekologista vastuullisuutta ja hiilijalanjälkeä

- Sitoudumme HY:n strategiassa annettuun KEVA-lupaukseen: hiilineutraaliksi 2030 mennessä
- Keräämme ja jaamme tietoa
- Ryhdymme aktiivisesti toimeen hiilijalanjäljen pienentämiseksi

#2 Hyödynnämme vahvuuksiamme ja verkostojamme

- Vahvistamme rooliamme yhteiskunnallisten vastakohtien loiventajana
- Tarjoamme vahvuusalueillamme omaa osaamistamme muiden käyttöön
- Osallistumme verkostoissamme kestävän kehityksen haasteiden ratkomiseen
- Viestimme suunnitelmallisesti ja avoimesti

#3 Otamme kestävyysajattelun konkreettiseksi ja läpileikkaavaksi osaksi toimintaamme

- Kestävyysnäkökulmien huomioiminen osaksi jokaisen toimenkuvaa
- Vihreän kädenjäljen teot: ideointi & kokeilut ketterästi ja matalalla kynnyksellä
- Arkiteot helpoiksi
- Oman toiminnan kriittinen arviointi
- Säännöllinen etenemisen arviointi & reflektointi syötteenä toiminnan kehittämislle

Miten visiota on lähdetty edistämään?

Kestävyyssajattelu ja -osaaminen läpileikkaavaksi osaksi koko toimintaa

Vihreän kädenjäljen työpajat

- Vapaaehtoiset
- Kolme työpajaa syksyllä 2022
- Keskittyi ekologiseen kestävyYTEEN
- Malli muokattu Kansallisgallerian museoille suunnittelemasta ja jakamasta työpajamallista.
- Tavoitteena tuottaa paljon ideoita siitä, miten saamme toimintamme mahdollisimman ekologisesti kestäväksi

Kestävän kehityksen työpajakierros

- Kaikille yksiköille
- Yhteensä 14 työpajaa 11/2022-9/2023 (poislukien Finnan pilottityöpaja 2021)
- Kestävä kehitys teemana koko laajuudessaan
- Malli kehitetty Kansalliskirjastossa. Tulee avoimesti hyödynnettäväksi.
- Vahvistaa KEKE-osaamista yksiköissä
- Tuoda teema lähelle jokaisen omaa työtä
- Pistää siemen itämään: mitä kukin voi omassa työssä tehdä talon KEKE-tavoitteiden edistämiseksi?
- Tuottaa tietoa henkilöstön KEKE-osaamisen ja motivaation lähtötasosta -> Säännöllisesti toistettu kysely toimii mittarina

Yhteenveto KEKE-työpajakierroksen annista

- Koko organisaation kattanut kestävän kehityksen työpajakierros (14 työpajaa) vahvisti ymmärrystä, mitä vaikutusmahdollisuuksia ja kehitettävää kullakin meistä omassa työssään ja työyhteisössään on.
- Työpajat tuottivat paljon konkreettisia ajatuksia
 - kehittämistarpeista yksiköiden ja koko talon tasolla
 - siitä, millaista osaamista vielä tarvitsemme
- Kysely paljasti, että
 - Teeman tunnettuus oli jo lähtötilanteessa melko hyvä (3,5/5) ja työpaja kohotti sitä entisestään (4/5).
 - Henkilöstön **motivaation taso** kestävyiden edistämiseksi Kansalliskirjastossa oli jo lähtötilanteessa erittäin **korkea** (4,1/5) ja työpaja kohotti sitä entisestään (4,5/5).
 - Työpajan seurauksena henkilöstön kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista parani
- Työpajan tuotokset ovat yksiköiden käytettävissä työpajan jälkeen ja tavoitteena on, että yksiköt sisällyttävät esitettyjä toimenpiteitä toimintasuunnitelmiinsa.
- Kansalliskirjaston kestävä kehitys -työryhmä viestii yliopiston kestävyys- ja vastuullisuustyöstä vastaaville sekä Kansalliskirjaston johdolle niistä toimenpiteistä, jotka edellyttävät Helsingin yliopiston tai koko Kansalliskirjaston tasolla edistämistä.
- Työpajamalli julkaistaan avoimesti saataville [Kansalliskirjaston verkkosivuille](#)

Kestävyys- ja vastuullisuusmittarit ja raportointi

- Olemassa olevia mittareita voidaan hyödyntää myös osana kestävyysraportointia
 - Talouden tunnusluvut, työhyvinvoinnin indikaattorit, digitoidun aineiston määrä ja käyttö yms.
- Uudet mittarit, esim.
 - Toiminnan hiilijalanjälki
- Osa vision tavoitteista ovat hankalasti mitattavissa
 - Miten mitataan yhdenvertaisuutta, organisaation kestävyttä tai aktiivista vuoropuhelua verkostoissa=sosiaalista vaikuttavuutta?
 - Täytyykö kaikkea mitata kvantitatiivisesti?
 - IFLA 2023: [Experience Impact Compass](#)
 - Esim. digitoidun/julkaistun aineiston sosiaalinen vaikuttavuus kriteeriksi aineiston määrän rinnalle?
 - Palveluiden käyttäjäkyselyt -> Voisi kysyä esim, miten käyttäjät arvioivat sisältöjen edustavan yhteiskunnan eri ryhmiä, tai ovatko he kokeneet sisältöjen tuoneen uusia näkökulmia, muuttaneen omaa ajatteluaan
- Raportoinnin suunnittelu käynnissä
 - Oman toiminnan kannalta olennaisimmat asiat
 - Useita malleja: noudatetaanko GRI-standardia vai omaa (tai HY:n) mallia?
 - Huomioitava perinteisen kirjastotoiminnan lisäksi digitaalinen palveluntuotanto (asiakkaiden tarpeet) ja konservointi/laboratorio

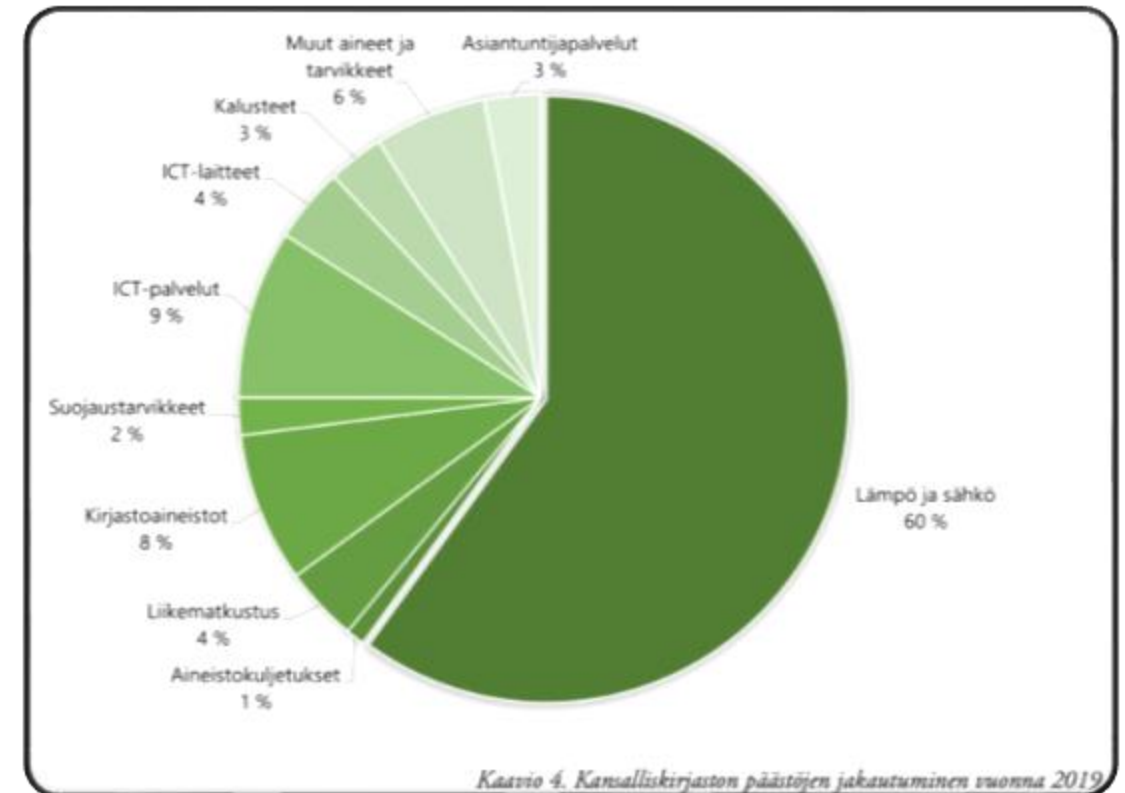
Kansalliskirjaston hiilijalanjälki 2019

Päästöt vuonna 2019 olivat n. **1018** (-1890) t CO₂ekv

- 4,65 t CO₂ekv /henkilötyövuosi
- Työkaluina Hankintapulssi & Y-hiilari
- Lopputulos riippuu laskentatavasta
 - Hankintapulssi (ostolaskut)
 - ei läpinäkyvyyttä kertoimiin
 - Edellyttää omaa arviointia ja toiminnan tuntemusta.
 - Esim. FinElib ostolaskut eivät kaikki KK:n omia päästöjä.
- Mitä jäi arvioimatta?
 - IT-laitteiden koko elinkaari
 - Digitaalisen infrastruktuurin tuotannon päästöt
 - Pitkäaikaissäilytys PAS (KK:n osuus)
 - Digitoinnin päästöt
 - Lisensoitujen e-aineistojen päästöt
- Muuta selvittävää
 - Koko arvoketjun päästöt
 - Päästöjen riippuvuussuhteet kulttuuriperintökentällä
 - Digitaalisuuden vihreä kädenjälki + nettovaikuttavuus
- Seuraavaksi
 - Arvioidaan päästöt vuosilta 2022-2023
 - Digitaalisuuden päästöt yhteistyössä CSC & HY
 - Hiilineutraalius 2030 -tavoitteen saavuttamisen tiekartta Kansalliskirjastolle

- [HY:n tiekartasta soveltaen](#)

Kaavio 4. Kansalliskirjaston päästöjen jakautuminen vuonna 2019

Lähde: Savolainen et al. 2023: *Kansalliskirjaston hiilijalanjälki: Raportti vuoden 2019 hiilijalanjäljen selvittämisestä.*
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-9295-0>

Green ICT

- Green ICT tietoa:
 - [Green ICT-tietopankki ja ekosysteemi](#)
 - [MitViDi-työkalut vihreämpiin digihankintoihin](#)
 - [Vihreä koodi-kirja](#) (Exove)
 - [Sustainable WWW](#)
 - [Sustainable Web Design-kirja](#) (maksullinen)
 - [ICT-alan ilmastostrategia](#)
- Miten edistetty meillä?
 - Green ICT -intressiryhmä
 - Osaamisen kehittäminen
 - Green ICT -näkökulma mukaan arjen työhön

Vastuullisempi toimistoarkei ja henkilöstön kompetenssi

- Toimistoarkea vastuullisemmaksi
 - Vihreämpi arkei (WC:t, lajittelu, kierrätys, vegaanipilotti)
 - Kestävä työyhteisö
 - TYHY-toiminta
 - Toimintakulttuurin kehittäminen
- Osaamisen kehittäminen
 - [Inner Development Goals](#)
 - Kestävyyden eri osaa-alueilla kouluttautuminen kiinnostuksen mukaan
 - Kulttuurinen kestävyys
 - Yhdenvertaisuus
 - Eettisyys (esim. AI, alkuperäiskansojen aineistojen käyttö jne.)
 - Green ICT
 - yms.

Hankkeet ja palvelut

- Finnalle tehty olennaisuusarviointi
 - Vastuullisuustyön pääteemat valittu
 - Eklund, Susanna 2023: *Tilannekatsaus kestävyys- ja vastuullisuustyöhön Finnassa* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023071490643>)
 - Käyttäjien toiveita kartoitettu
 - Jacksen, Saga, Isotalo, Julia ja Kirichenko, Svetlana 2023: *Finnan käyttäjäkysely 2023, kvantitatiiviset vastaukset* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062760511>)
 - Eklund, Susanna 2023: *Mitä käyttäjät toivovat Finnan kestävyys- ja vastuullisuustyöltä? Finnan käyttäjäkyselyn 2023 avovastausten tuloksia.* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231024141131>)
 - Huomioidaan uudessa visiossa ja sen toimeenpanossa
- [Saamet-hanke](#)
 - Pohjoissaamen kielen tuki Fintoon, Kotoistus-palveluun ja Finna-käyttöliittymiin
- Kansalliskirjaston digitointiohjelman päivittäminen tulossa
 - Tarkastellaan myös kestävyys- ja vastuullisuusnäkökulmasta

Verkostoituminen

Maailmalla

- [IFLA WLIC 2023](#): kestävyyttä käsiteltiin kattavasti eri näkökulmista, mm.
 - Yhdenvertaisuus, mittaaminen, henkilökohtaiset muutoskyvykkyudet (IDG) yms.
 - ENSULIB Satellite Workshopissa ympäristöteema keskiössä
 - IFLA blogi: [Kirjastot näkyvät hyvin 2023 vapaaehtoisissa maaraporteissa](#)
 - **Suomen edellinen maaraportti 2020: 4 mainintaa kirjastoista, antaa kapean kuvan**
 - Raportointiväli 4-5 vuotta
- [UNESCO](#)
- [#Culture2030Goal](#)
 - [Selvitys: Culture in the Voluntary National Reviews](#)

Euroopassa

- [Voices of Culture Brainstorming Report: Culture and Creative Sectors driving Green Transition](#)
- [Europeana Climate Action Community](#)
- [LIBER 2023 -konferenssi](#) (kestävyysteemaisia sessioita, onko intressiryhmää?)
- [Network of European Museum Organisations \(NEMO\), Sustainability Advocacy](#)

Suomessa

- Kirjastot: paljon aktiivista toimintaa (tilannekatsaus)
- Museokenttä ollut aktiivinen jo pitkään, Museoliitto järjestää koulutuksia
- Arkistot: Kansallisarkisto aktiivinen
- Yhteistyökumppanit, esim. CSC selvittänyt PAS-päästöjä
- VNK Kestävän kehityksen toimikunta

Yhteenveto

Visio – luotu ja toimeenpano aloitettu

Organisaation kompetenssi & vahvat perustukset - työn alla

Rooli verkostossa ja outreach (myös asiakkaiden/
loppukäyttäjien suuntaan) – seuraavaksi

www.kansalliskirjasto.fi